

Nr 306.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;
given Stockholms slott den 28 maj 1943.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Förslag

till

Lag**om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.**

Härigenom förordnas, att 6, 7, 130, 191 och 202 §§ strafflagen för krigsmakten¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 101 §, av den lydelse nedan sägs.

6 §.

Under denna lag lyda:

1:o) krigsmän;

2:o) civil personal tillhörande fälttygkåren, tygstaten, fortifikationskåren, intendenturkåren, fältläkarkåren, fältveterinärkåren, mariningenjörkåren och marinläkarkåren samt motsvarande personal vid flygvapnet, försvarsväsendets polispersonal ävensom vid truppförband eller visst truppslag anställda civila förrådstjänstemän samt civila förmän vid marinens förråd och flygvapnets verkstäder, reservpersonal dock allenast under tid, då den fullgör tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten; samt

3:o) envar som — — — under lagen.

7 §.

Att värnpliktige, reservpersonal samt vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer ävensom hemvärnspersonal och andra frivilliga, varom i 1 § 3 mom. förmäles, ändå att de icke, enligt vad ovan är sagt, lyda under denna lag, i vissa fall äro underkastade straff efter densamma, därom stadgas i 61, 97, 101, 130, 132 och 157 §§.

101 §.

Vad i 98 och 100 §§ är stadgat skall äga tillämpning jämväl å värnpliktige, krigsmaktens reservpersonal samt hemvärnspersonal och andra frivilliga, varom i 1 § 3 mom. förmäles, ändå att de icke lyda under denna lag, där någon av dem begår brott som i nämnda §§ sägs beträffande åt honom till förvaring anförtrodd egendom.

¹ Senaste lydelse av 6 § se SFS 1938: 167, av 7 § se SFS 1940: 642, av 130 § se SFS 1937: 192 och av 191 § se SFS 1940: 474.

130 §.

Visar krigsman — — — till avsättning.

Vad i 1 mom. är stadgat om krigsmän skall äga tillämpning jämväl å officerare, underofficerare och manskap, hörande till krigsmaktens reservpersonal, ändå att de icke eljest skulle lyda under denna lag.

Värnpliktig som åtnjuter ledighet från tjänstgöring, vartill han inkallats jämlikt 28 § värnpliktslagen, skall, även i fall då han ej är att anse som krigsman, straffas så som i 1 mom. sägs, därest han genom underlåtenhet att göra föreskriven anmälan om var han kan träffas eller genom annan dylik försummelse föranleder att meddelande om inställelse till tjänstgöring icke når honom.

191 §.

Den bestraffningsrätt — — — vid kustsignalväsendet;

6:o) försvarsområdesbefälhavare; samt

7:o) befälhavare av — — — detacherat fartyg.

Samma befogenhet — — — nämnda befälhavare.

Då för — — — är sagt.

Sådan bestraffningsrätt — — — på krigsfot.

202 §.

Vill man — — — honom förordnats.

Konungen äger, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att jämväl i andra fall än i 1 mom. avses befälhavare, som har bestraffningsrätt i disciplinmål, må förordna annan att hålla förhör i sådant mål.

Vid förhöret — — — därför möter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

T. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet, fråga om *vissa ändringar i strafflagen för krigsmakten*.

Föredraganden anför följande.

Inom justitiedepartementet har upptagits till utredning frågan om värnpliktigs ställning i straffrättsligt hänseende vid hempermittering. I denna fråga har upprättats en promemoria med förslag om tillägg till 54 § strafflagen för krigsmakten. Över promemorian ha yttranden avgivits av krigshovrätten, ställföreträdande chefen för försvarsstaben samt riksdagens militieombudsman. Härjämte ha i en särskild promemoria, över vilken yttranden inhämtats från krigshovrätten och överbefälhavaren, upptagits vissa frågor om ändring i 6, 191 och 202 §§ nämnda lag, huvudsakligen med anledning av vissa organisationsförändringar inom försvarsväsendet.

Värnpliktigs ställning vid hempermittering.

I skrivelse den 20 januari 1942 har *justitiekanslersämbetet* underställt Kungl. Maj:t fråga om ändring i visst hänseende av de bestämmelser i strafflagen för krigsmakten, som reglera i vilka fall värnpliktiga äro krigsmän och lagens tillämplighet på dem.

Efter erinran, att enligt 1 § berörda lag till krigsmän hänfördes bl. a. värnpliktiga under den tid de fullgjorde dem åliggande tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten, anförde ämbetet, att intet tvivel torde råda därom, att tjänstgöringstiden omfattade även tid, varunder värnpliktiga åtnjöte tillfällig permission, och att värnpliktiga förty även under sådan permission vore underkastade strafflagen för krigsmakten. Mera tveksamt syntes vara, huruvida detsamma skulle anses gälla under hempermittering på obestämd tid från beredskapstjänstgöring. I ett rättsfall, varmed ämbetet haft att taga befattning, hade krigsrätten och krigshovrätten förklarat, att en värnpliktig som hempermitterats på obestämd tid icke under denna tid vore att hänföra till krigsman.

Om detta rättsfall meddelade justitiekanslersämbetet följande.

En värnpliktig A. ställdes av vederbörande krigsfiskal under tilltal vid krigsrätt, därvid krigsfiskalen anförde: A. hade i september 1940 hempermitterats tills vidare. För meddelande om order angående omedelbar återinställelse till tjänstgöring hade A. sökts per telefon och medelst telegram i juni 1941. A. hade emellertid icke inställt sig till tjänstgöring förrän några dagar senare, varvid han uppgivit att han erhållit kännedom om tjänstgöringsordern först föregående dag. Anledningen härtill hade varit den, att A., som haft skyldighet att lämna uppgift om förändringar i sin adress, visat underlåtenhet därutinnan. Krigsfiskalen yrkade på grund härav att A. måtte fällas till ansvar jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten.

Krigsrätten fann A. icke kunna anses såsom krigsman och upptog förden skull icke målet till prövning.

Sedan krigsfiskalen överklagat krigsrättens utslag, förklarade krigshovrätten, att när A. hempermitterats på obestämd tid, kunde han därefter och intill dess han efter inkallelse ånyo inställt sig till tjänstgöring icke anses ha tjänstgjort vid krigsmakten. Han hade alltså icke varit att hänföra till krigsman. Vid sådant förhållande vore A. icke för vad i målet lagts honom till last underkastad ansvar efter strafflagen för krigsmakten.

Krigshovrättens utslag beslöts av de civila ledamöterna. De båda militära ledamöterna yttrade, att när A:s tjänstgöring icke hade definitivt upphört, hade han även efter hempermitteringen varit att hänföra till krigsman och vore i sådan egenskap underkastad ansvar enligt strafflagen för krigsmakten.

Justitiekanslersämbetet hade därefter dragit spörsmålet under högsta domstolens prövning.

Högsta domstolen har i utslag — som meddelats den 2 november 1942, efter det justitiekanslersämbetets skrivelse avlåtits och ifrågavarande promemoria upprättats — ej funnit skäl göra ändring i krigshovrättens utslag.

Justitiekanslersämbetet anförde vidare:

Med domstolarnas uppfattning kan en värnpliktig, som åsidosätter en i samband med hempermitteringen meddelad föreskrift att hålla sitt truppförband underrättat om sin adress, icke drabbas av den påföljd, som eljest inträder vid försummelse att följa givna order. Ett dylikt åsidosättande kan emellertid i vissa fall medföra straff. I 34 § nya värnpliktslagen (1941 nr 967) föreskrives nämligen, att inskriven värnpliktig, som ej är inkallad till tjänstgöring, är skyldig att, så snart hans postadress ändras, vidtaga sådan åtgärd att postförsändelse från militär myndighet utan dröjsmål kan komma honom tillhanda. Och i 37 § stadgas straff — böter, 10 kronor, som påföras av länsstyrelse — för den som underlåter att vidtaga i 34 § avsedd åtgärd, så framt därav vållas, att till honom från militär myndighet avsänd postförsändelse återgår till avsändaren såsom obeställbar. Enligt 141 § inskrivningsförordningen (1941 nr 969) må skyldigheten enligt 34 § värnpliktslagen fullgöras genom adressanmälan till den myndighet, hos vilken den värnpliktige är truppregistrerad — d. v. s. oftast truppförbandet (depåförbandet) — eller till inskrivningschefen i det inskrivningsområde, inom vilket hans kyrkobokföringsort är belägen. Icke blott nu nämnda åtgärder utan vilken åtgärd som helst som leder till det åsyftade resultatet kan vidtagas (se propositionen rörande nya värnpliktslagen, 1941 nr 318, s. 119). Vissa av de åsyftade åtgärderna torde emellertid icke vara tillfyllest för att möjliggöra snabb inställelse vid hempermittering. Överhuvud taget synas anförda bestämmelser vara mera anpassade för fredsförhållanden än för sådana förhållanden som

nu råda med förstärkt försvarsberedskap. Bestämmelserna — som icke gälla underrättelser med telefon eller telegram, den form av underrättelse som använts i förutnämnda rättsfall — torde t. ex. ej innebära, att här ifrågasättande åtgärder skola vidtagas vid en bortovaro över en helg på ett par dagar. Vid hempermittering däremot lär en värnpliktig, som lämnar sin vanliga vistelseort å så kort tid som den angivna, böra fullgöra föreskriven skyldighet att underrätta truppförbandet om sin adress. Påföljd för underlåtenhet att följa i samband med hempermittering meddelade order i förevarande avseende torde ock böra inträda enligt militära strafflagen och ådömas i militär ordning.

Avsaknaden av lämplig straffsanktion för en order om adressanmälan vid hempermittering av de värnpliktiga skulle vara så mycket mer betänklig som effektiviteten av det nu tillämpade systemet med hempermittering — ett system som torde vara mycket fördelaktigt, då därigenom försvarsberedskapen smidigt kan lämpas efter omständigheterna — är beroende av att kallelse så snabbt som möjligt når de värnpliktiga. Att en sådan brist i lagstiftningen likväl kan vara för handen är icke uteslutet, ty hempermittering torde icke ha kommit i bruk förrän i samband med nuvarande försvarsberedskap och lär därför vara ett för krigslagstiftningen främmande begrepp. Vidlådes lagstiftningen av berörda brist, torde justitiekanslersämbetets besvär i förutnämnda mål icke kunna bifallas och lagändring följaktligen vara påkallad för bristens avhjälpande.

Frågan om värnpliktigas ställning såsom krigsmän under hempermittering har emellertid betydelse även i andra avseenden än beträffande upprätthållandet av föreskriven skyldighet att till truppförband göra adressanmälan. Med domstolarnas mening, att de värnpliktiga icke äro krigsmän under hempermittering, kan ett obehörigt brukande av medförd utrustning eller försummad vård av densamma icke beivras enligt krigslagarna. Vore åter den motsatta uppfattningen riktig, skulle exempelvis fylleri och förargelseväckande beteende, som begås av hempermitterade å en förläggningssort, icke kunna bedömas enligt allmän lag och upptagas vid allmän domstol på gärningsorten utan måste beivras efter den militära strafflagen i disciplinär väg (96 § strafflagen för krigsmakten). Det otillfredsställande häri är uppenbart.

Ett angivande, huru den jämkning av krigsmannabegreppet skall ske, som enligt vad här anförts synes påkallad, kräver en närmare undersökning. Då justitiekanslersämbetet icke är i tillfälle verkställa en sådan, kan ämbetet icke lämna något bidrag till frågans lösning. Vid den utredning av frågan, som synes böra äga rum, torde ock böra övervägas, om motsvarande reglering kräves för fall av permission på viss tid, meddelad av samma anledning som permission på obestämd tid.

I den inom justitiedepartementet upprättade *promemorian* i ämnet anfördes till en början beträffande innebörden av nämnda domstolsavgöranden följande.

I de omförmälda utslagen har förklarats att värnpliktiga som hempermitterats på obestämd tid under permitteringstiden icke äro att anse såsom krigsmän, vartill enligt 1 § strafflagen för krigsmakten värnpliktiga hänföras i huvudsak endast under den tid de fullgöra dem åliggande tjänstgöring vid krigsmakten. Enligt denna uppfattning kan straff enligt 130 § nämnda lag icke ådömas i fall en sådan hempermitterad värnpliktig genom vårdslöshet eller försummelse vållar, att han icke i rätt tid får vetskap om en inkallelseorder och därför inställer sig för sent. Ej heller kan straff i sådant fall åläggas enligt bestämmelserna om rymning och olovligt undanhållande

i 5 kap. samma lag, ehuru flertalet av dem enligt 61 § gälla beträffande värnpliktiga även då de icke tjänstgöra. För straff enligt nu avsedda lagrum fordras nämligen att den inkallade haft kännedom om inställeskyldigheten. Då inkallelse sker genom personlig order kräves således att han fått del av densamma.

I den mån på obestämd tid hempermitterade värnpliktiga icke kunna anses såsom krigsmän finnes alltså i strafflagen för krigsmakten icke någon straffbestämmelse för det fall att de genom egen vårdslöshet eller försummelse av nyssnämnd art utebliva från tjänstgöring. Med hänsyn till försvarsberedskapen synes detta utgöra ett betänkligt missförhållande. På grund härav och då domstolarnas uppfattning, att ifrågavarande värnpliktiga icke böra anses såsom krigsmän, torde hava goda skäl för sig, har det syntts påkallat att förbereda en lagändring i syfte att komplettera straffbestämmelserna.

Med avseende å frågan, vilka åtgärder som böra vidtagas, uttalades i promemorian:

I justitiekanslersämbetets skrivelse har ifrågasatts att erforderlig komplettering kunde ske på det sätt att värnpliktiga av nämnda kategori i vissa avseenden hänfördes till krigsmän. Då behov av lagändring emellertid icke veterligen gjort sig gällande i vidare mån än beträffande vårdslöshet och försummelse i fråga om inställelse, synes det lämpligare att blott meddela en särskild straffbestämmelse härom. En sådan bestämmelse kan lämpligen få sin plats i 5 kap. strafflagen för krigsmakten i anslutning till något av de stadganden däri som redan på grund av 61 § gälla värnpliktiga i allmänhet, förslagsvis såsom ett nytt andra stycke i 54 §. I så fall synes bestämmelsen böra erhålla samma tillämpningsområde som 54 § och övriga nu avsedda stadganden, vilka omedelbart gälla krigsmän men enligt 61 § äro tillämpliga även beträffande dels värnpliktiga i allmänhet, dels krigsmaktens reservpersonal, dels vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer dels ock hemvärnspersonal och andra frivilliga som icke äro krigsmän. Vad angår krigsmän och reservpersonal är visserligen den allmänna bestämmelsen i 130 § tillämplig, därest de göra sig skyldiga till vårdslöshet eller försummelse av ifrågavarande art, men det synes vara till fördel att även de omfattas av den speciella bestämmelsen i 5 kap. Beträffande värnpliktiga i allmänhet föreligger i stort sett samma behov av en kompletterande bestämmelse som i fråga om de hempermitterade, därest dessa ej äro krigsmän. Ej heller sådan värnpliktig kan drabbas av straff för rymning eller olovligt undanhållande därest han icke erhållit kännedom om inkallelsen. Omständigheterna kunna emellertid vara sådana att hans okunighet om inställeleplikten icke kan anses ursäktlig utan beror på vårdslöshet eller försummelse, som det måste anses angeläget att motverka genom en straffbestämmelse. Vissa bestämmelser av sådan innebörd finnas visserligen redan meddelade i värnpliktslagen: enligt 37 § skall värnpliktig som vållar att postförsändelse från militär myndighet återgår som obeställbar böta tio kronor, och i 38 § stadgas dagsböter för värnpliktig som underlåter att hämta eller vägrar att mottaga sådan försändelse. Dessa bestämmelser hava emellertid en alltför begränsad räckvidd för att kunna anses tillfyllest. Det synes därför vara påkallat att den ifrågasatta nya bestämmelsen erhåller tillämpning å alla värnpliktiga. Beträffande slutligen i 61 § avsedd personal i övrigt, d. v. s. lots- och fyrpersonal samt hemvärnspersonal och andra frivilliga, läser det icke föreliggande skäl att undantaga dem från bestämmelsens giltighet.

I enlighet med vad nu anförts har upprättats förslag till lag om tillägg

till 54 § strafflagen för krigsmakten. Straffet för förseelsen har föreslagits skola vara disciplinstraff. Enligt 185 § kan straffet åläggas av befälhavare i disciplinär ordning. Beträffande konkurrens mellan den föreslagna bestämmelsen samt 130 § strafflagen för krigsmakten eller 38 § värnpliktslagen komma att gälla de vanliga reglerna om sammanträffande av brott. Däremot synas dessa regler ej kunna vinna tillämpning vid konkurrens med 37 § värnpliktslagen, enär däri utsatt bötesstraff enligt 43 § påföres i särskild ordning.

Enligt det vid promemorian fogade lagförslaget skulle till 54 § fogas ett nytt stycke av följande lydelse: Utebliver krigsman, som är skyldig att på kallelse inställa sig till tjänstgöring, i annat fall än förut är sagt från tjänstgöringen, och har uteblivandet föranletts av att han, på grund av vårdslöshet eller försummelse vartill han gjort sig skyldig, icke erhållit del av kallelse som i vederbörlig ordning utfärdats, varde belagd med disciplinstraff.

I sitt yttrande över promemorian har *krigshovrätten* — efter påpekande att däri icke föreslagits någon ändring i gällande avgränsning av begreppet krigsman — anfört följande.

Principiellt sett kunna givetvis vissa anmärkningar riktas mot det föreslagna sättet för frågans lösning. Härigenom har icke lämnats ytterligare ledning för tolkningen av begreppet krigsman. Den av de militära myndigheterna numera införda anordningen med hempermittering på obestämd tid, som i det stora hela visat sig fungera tillfredsställande, har uppenbarligen icke varit förutsedd av lagstiftaren, då hittillsvarande lagbestämmelser tillkommo, och han har därför icke heller fattat ställning till frågan, om strafflagen för krigsmakten skall anses tillämplig å värnpliktiga av berörda kategori. Det kunde synas önskligt, att denna brist i lagstiftningen avhjälptes, då nu i varje fall viss lagändring visat sig påkallad, och att uttrycket krigsman därvid fullt klarlades.

Därvidlag synes det i förstone mest tilltalande att genom ett uttryckligt stadgande utsträcka tillämpligheten av strafflagen för krigsmakten även på värnpliktiga, som hempermitterats på obestämd tid, vilka således skulle vara underkastade ansvar enligt nämnda lag ända till dess deras tjänstgöring genom hemförlovning definitivt upphörde. Härigenom skulle önskvärd klarhet och reda skapas, särskilt för vederbörande militära myndigheter. På grund av att 130 § strafflagen för krigsmakten då vore tillämplig å nämnda värnpliktiga, bleve det i promemorian föreslagna stadgandet onödigt, varjämte vunnes, att obehörigt förfogande över medförd militär utrustning och bristande vård därav kunde beivras enligt berörda lag. För de värnpliktiga själva synas inga allvarliga olägenheter kunna uppstå såsom följd av att de under förenämnda tid komme att lyda under krigslagarna. Den praktiskt sett viktigaste konsekvensen bleve säkerligen den, att å förläggings- eller stationsort begånget fylleri eller förargelseväckande beteende måste beivras enligt strafflagen för krigsmakten. Då emellertid sådana fall kunna antagas bliva talrika och den militära rättsskipningen alltså därigenom bleve ytterligare betungad, utöver vad redan förut i synnerlig hög grad är fallet, finner sig krigshovrätten icke kunna, åtminstone för det närvarande, förorda en lösning av frågan på nu senast angivet sätt.

Mot det i promemorian föreslagna stadgandet kan vidare anföras, att det samma är onödigt och kan tänkas i vissa fall föranleda svårigheter vid rättstillämpningen, nämligen såvitt angår krigsmän, vilka ju redan på grund av bestämmelserna i 130 § strafflagen för krigsmakten kunna straffas för de

i det föreslagna stadgandet avsedda förseelserna. Krigshovrätten vill emellertid icke på denna grund avstyrka förslaget.

Beträffande själva utformningen av det föreslagna stadgandet är till en början att märka den synnerligen allmänt hållna beskrivningen av det straffbelagda förfarandet. Det torde emellertid vara klart, att icke all vårdslöshet eller varje försummelse, vartill vederbörande värnpliktig gör sig skyldig och som till äventyrs kan leda till, att inkallelseorder ej når honom, bör medföra straff. Vårdslösheten eller försummelsen måste för att vara straffbar uppenbarligen avse någon åtgärd eller underlåtenhet, som omedelbart har inflytande på den värnpliktiges anträffbarhet för inkallelseorder. Ej heller i detta hänseende har emellertid krigshovrätten anledning antaga, att svårigheter skola uppstå vid rättstillämpningen.

I princip tillstyrker krigshovrätten alltså förslaget.

En väsentlig ändring i stadgandet vill krigshovrätten likväl förordna. Det samma tar i sin föreslagna utformning endast sikte på culposa förfaranden. Fall kunna emellertid utan större svårighet tänkas, då vederbörande med fullt uppsåt vidtager åtgärder för att undgå att nås av inkallelseorder. Den föreslagna bestämmelsen stadgar emellertid såsom straffpåföljd allenast disciplinstraff och detta straffs relativa obetydlighet kan till och med fresta till åtgärder av sistangivet slag. Ett sådant fall, som ju för övrigt står rymning och olovligt undanhållande ganska nära, kan givetvis vara av den allvarliga beskaffenhet, att disciplinstraff knappast kan anses utgöra tillräcklig reaktion. Sådant straff kan också understundom vara otillräckligt, då den värnpliktige haft att inställa sig vid mobiliserat förband. Krigshovrätten får fördenskull föreslå sådan utryckning i stadgandet, att fängelse ingår i strafflatituden och att uppsåtliga fall uttryckligen föras in under paragrafens tillämpningsområde.

Ställföreträdande chefen för försvarsstaben har i sitt yttrande i första hand förordat, att värnpliktig behandlas som krigsman under hempermittering, samt har anfört:

Därest det i justitiekanslersämbetets framställning beskrivna rättsfallet av högsta domstolen avgöres i enlighet med den mening, som de militära reservanterna i krigshovrätten uttalat, eller alltså på så sätt att på obestämd tid hempermitterade värnpliktiga hänföras till krigsmän, blir den i promemorian föreslagna lagändringen obehövlig. Justitiekanslersämbetet påpekar, att en så vidsträckt tolkning av begreppet krigsman kommer att medföra, att exempelvis fylleri och förargelseväckande beteende, som begås av hempermitterade å en förläggningssort, måste beivras efter den militära strafflagen i disciplinär väg. Förutom att en sådan handläggning icke kan anses påkallad ur militär synpunkt kommer den att föranleda en betydligt ökad arbetsbörda för vederbörande befälhavare och krigsdomstolar. Å andra sidan innebär en dylik tolkning av begreppet krigsman att icke blott vårdslöshet och försummelser i fråga om inställelser utan exempelvis även obehörigt brukande, vanvård eller förskingring av utrustning, som medförts vid hempermitteringen, skola beivras i militär ordning. Hempermittering med utrustning förekommer för närvarande endast i undantagsfall men kan i vissa lägen tänkas bli vanligare. Om vidare en hempermitterad gör sig skyldig till lösmynthet i fråga om militära förhållanden torde han visserligen i de flesta fall kunna straffas enligt 8 kap. allmänna strafflagen. Med den angivna, vidsträckt tolkningen av krigsmannabegreppet skulle kunna vinnas icke blott att målet blir handlagt i militär väg utan möjligen även att enklare försummelser, som de civila domstolarna till äventyrs anse icke kunna inbegripas under nämnda kapitel, bli bestraffade. Särskilt när det gäller för-

farandena med utrustningen, men även när fråga är om åsidosättandet av tystnadsplikten, får det anses naturligt, att förseelsen beivras i militär ordning.

Av det nu anförda torde sålunda framgå att det är ett militärt önskemål att begreppet krigsman gives en vidare tolkning än krigsrätten och krigshovrätten funnit sig kunna göra. I beredskapens intresse synes det angeläget, att ett visst mått av militär disciplin upprätthålles även under hempermittering på obestämd tid. Intager emellertid högsta domstolen samma ståndpunkt som underdomstolarna blir en lagändring ofrånkomlig. I så fall bör man enligt min mening icke stanna vid att införa en särskild straffbestämmelse för utblivande under vissa omständigheter från tjänstgöring. Även exempelvis handhavande av utrustning på obehörigt sätt samt lösmynthet i fråga om militära förhållanden synas såsom ovan framhållits böra regleras i strafflagen för krigsmakten. Däremot är det önskvärt att sådana fylleriförseelser o. dyl. som omnämnts i det föregående hållas utanför strafflagen för krigsmakten.

Om en sådan jämkning av krigsmannabegreppet som här skisserats skall äga rum, bör såsom justitiekanslersämbetet påpekat övervägas, om en motsvarande reglering kräves för fall av permission på viss tid, meddelad av samma anledning som permission på obestämd tid.

Vad slutligen angår det föreslagna tillägget till 54 § strafflagen för krigsmakten i och för sig synes i stort sett icke vara något att däremot erinra. Den antydda konkurrensen med 130 § samma lag torde väl icke kunna inträffa alldenstund denna paragraf icke gäller, när särskilt ansvar är satt å förseelsen. I den föreslagna bestämmelsen överlämnas helt åt den dömande myndigheten att avgöra vilka former av vårdslöshet eller försummelse som skola straffbeläggas. Häremot kan knappast göras någon invändning, eftersom avsikten med lagändringen torde vara fullt tydlig. Emellertid vore det önskvärt att vid svårare fall av försummad inställelse den felande kunde fällas till fängelsestraff.

Riksdagens militieombudsman, vilken som förut nämnts jämväl yttrat sig över promemorian, har ifrågasatt, huruvida icke 130 § strafflagen för krigsmakten borde göras tillämplig på värnpliktig som erhållit ledighet. Militieombudsmannen anför:

Det föreslagna tillägget till 54 § strafflagen för krigsmakten tillgodoser på ett i huvudsak tillfredsställande sätt behovet av straffbestämmelser rörande dem, som efter hempermittering genom oaktsamhet vålla att utfärdade kallelser icke bliva dem delgivna och till följd därav ej inställa sig till tjänstgöring. Den nya bestämmelsens avgränsning i förhållande till andra lagrum är icke fullt klar i fall där inkallelse skett genom kungörelse. Om värnpliktig, som på grund av egen försummelse icke fått reda på kungörelsen, uteblir från tjänstgöringen, torde han för närvarande vara förfallen till ansvar jämlikt paragraferna om olovligt undanhållande, exempelvis 52 §, i strafflagen för krigsmakten. Vid tillämpningen av dessa paragrafer å ett sådant fall som nämnts utgår man nämligen från att inkallelsen skall anses vara delgiven. Ehuru den nya bestämmelsen måhända är avsedd att tolkas så, att i dylikt fall vederbörande skall anses ha erhållit del av kallelsen, framgår detta icke tydligt av det använda uttryckssättet.

Promemorian utgår från att böter enligt 37 § värnpliktslagen skola påföras jämsides med ådömande av straff enligt den nya bestämmelsen. Beträffande 38 § värnpliktslagen sägs, att vanliga regler om sammanträffande av brott skola gälla. Ett närmare klarläggande av sistnämnda konkurrenssituation synes påkallat. Det är ej fråga om brott begångna genom samma handling. Jämlikt 38 § skall straffet utgöras av dagsböter och åtal ske vid allmän dom-

stol, under det straffet i den nya bestämmelsen är disciplinstraff och ålägges i disciplinär väg eller av krigsrätt. Det kan ifrågasättas huruvida över huvud brottspåföljd enligt 37 eller 38 § värnpliktslagen kan tillämpas jämte straff enligt den nya bestämmelsen. I nämnda båda paragrafer avses förfaranden, vilka ingå som ett led i det genom den nya bestämmelsen kriminaliserade förfarandet och kunna betraktas såsom ett slags förberedelse till brottet enligt den nya bestämmelsen. — Av motsvarande skäl kan ifrågasättas huruvida verklig brottskonkurrens kan föreligga mellan den nya bestämmelsen och 130 § strafflagen för krigsmakten, som endast är tillämplig då särskilt ansvar ej är satt å förseelsen.

Justitiekanslern har i sin skrivelse framhållit, att frågan om de värnpliktigas ställning såsom krigsmän under hempermittering hade betydelse även i andra avseenden än beträffande skyldigheten att göra adressanmälan. I promemorian anföres att behov av lagändring icke vederligen gjort sig gällande i vidare mån än beträffande vårdslöshet och försummelse i fråga om inställelse. Utan att vilja avgiva något omdöme om nämnda behov får militieombudsmannen framhålla, att av justitiekanslern berörts frågan huruvida beivrande enligt krigslagarna kunde ske, då hempermitterade obehörigen brukat medförd utrustning eller försummat att vårda densamma. Därest man intager den ståndpunkten, att de hempermitterade icke äro att anse som krigsmän, synes nämnda spörsmål ej vara utan betydelse. Skäl torde jämväl kunna åberopas för att de hempermitterade, även om de icke äro att anse som krigsmän, böra vara i förhållande till sina tidigare militära förmän underkastade lydnadsplikt i fråga om vissa order som avse hempermitteringstiden eller återinkallelse. Möjligheterna att använda den smidiga form för hemsändande som permitteringen innebär torde i någon mån minskas om någon som helst befälsrätt icke kan utövas under hempermitteringstiden.

Det torde böra övervägas huruvida icke dessa spörsmål böra göras till föremål för utredning. Därvid synes böra undersökas om ej en lösning av desamma kan vinnas genom att till 130 § andra stycket strafflagen för krigsmakten foga ett tillägg av innebörd, att vad i 130 § är stadgat om krigsmän skall äga tillämpning jämväl å värnpliktiga vilka beviljats ledighet, ändå att de icke eljest skulle lyda under nämnda lag.

Sedermera har *chefen för armén* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 februari 1943 hemställt om skyndsamt ändring av strafflagen för krigsmakten därhän, att på obestämd tid hempermitterade värnpliktiga måtte i vissa hänseenden lyda under nämnda lag. I skrivelsen, som tillstyrkts av chefen för försvarsstaben under förklaring att den föreslagna ändringen hade stor betydelse för krigsmaktens mobiliseringsberedskap, anföres:

Under nu rådande förstärkta försvarsberedskap tillämpas det systemet, att förbanden i omgångar fullgöra beredskapstjänstgöring, vanligen i 'täcktrupperomgångar', och dessemellan förläggas i fältdepå, varvid personalen på obestämd tid hempermitteras. Ändamålet med detta system är att, utan åsidosättande av kravet på militär beredskap, icke flera förband än som oundgängligen krävas hållas organiserade, under det att övriga förband vid behov snabbt skola kunna inkallas och sättas på fältfot. Systemet bygger sålunda på att den i de hempermitterade förbanden krigsplacerade personalen utan omgång skall kunna nås med inkallelseorder. Förutsättningen härför är att varje hempermitterad fortlöpande håller den inkallande myndigheten, truppregistreringsmyndigheten, underrättad om den postadress, under vilken order om tjänstgöring omedelbart når den hempermitterade.

Värnpliktslagen 34 § föreskriver visserligen, att inskriven värnpliktig, som

ej är inkallad till tjänstgöring eller inmönstrad till sjöfart, är skyldig att, så snart hans postadress ändras, vidtaga sådan åtgärd att postförsändelse från militär myndighet utan dröjsmål kan komma honom tillhanda. I samma paragraf andra stycket angives, att såsom sådan åtgärd skall anses anmälan om adressförändringen hos postanstalt i den ort, från vilken den värnpliktige ämnar avresa eller inom vilken han flyttar, samt, om den värnpliktige är inskriven å sjömanshus, anmälan om adressförändringen hos sjömanshusombudsmannen. I 37 § stadgas slutligen tio kronors böter för underlåtenhet att vidtaga i 34 § föreskriven åtgärd.

Den i värnpliktslagen sålunda stadgade anmälningsskyldigheten är anpassad efter fredsförhållanden och icke tillfyllest för att garantera att de värnpliktiga utan omgång skola kunna nås med order och omedelbar inställelse vid förbanden. Ej heller är den stadgade straffsatsen tillfyllest härför. Värnpliktiga, på obestämd tid hempermitterade från i fältdepå förlagda förband, måste direkt kunna nås med order och försummelse beträffande härför erforderlig adressanmälan till truppregistreringsmyndigheten måste kunna straffbeläggas enligt strafflagen för krigsmakten, enär dylik försummelse kan åvagra förbandens rättidiga organisering.

Personalen ålägges alltid i samband med hempermittering att fullgöra fortlöpande anmälan till förbandet eller mobiliseringsdepån om inträffade adressförändringar. Erfarenheten har visat att denna anmaning i allmänhet lojalt efterkommes, men i en del fall har vid reorganisering av förbanden, exempelvis nu senast vid organiseringen till fördelningsövningarna i februari, inkallelseorderna icke kommit vederbörande tillhanda på grund av underlåtenhet i berörda avseende. Högsta domstolen har fastställt att denna underlåtenhet att fortlöpande anmäla adressförändringar icke kan straffas enligt strafflagen för krigsmakten under motivering att värnpliktig, som hempermitterats på obestämd tid, icke är att anse såsom krigsman. Ett tillägg till strafflagen för krigsmakten synes erforderligt för att hempermitterade i nödig utsträckning skola kunna straffas för bristande adressanmälan. Detta synes böra ske så, att de hempermitterade i nu ifrågavarande avseende likställas med krigsmän. Samma behov föreligger jämväl beträffande värnpliktiga i stort och övrig i 61 § första punkten strafflagen för krigsmakten avsedd personal, i den mån de icke äro krigsmän.

*Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen framgår, att värnpliktig, som hempermitterats tills vidare, icke är att anse såsom krigsman under avbrottet i tjänstgöringen. Han är följaktligen icke annat än beträffande vissa särskilda brott underkastad strafflagen för krigsmakten.

Detta innebär bl. a. att en värnpliktig, som efter hempermittering uraktlåt att hålla vederbörande militära myndighet underrättad om sin vistelseort och på den grund ej kunnat nås av inkallelseorder, icke för förseelsen kan straffas enligt strafflagen för krigsmakten. Ej heller torde 37 § värnpliktslagen — enligt vilken värnpliktig, som ej är inkallad till tjänstgöring, för underlåten adressanmälan straffas med tio kronors böter — vara avsedd att omfatta ifrågavarande värnpliktiga.

För att avhjälpa denna brist har uti nu ifrågavarande promemoria föreslagits införande av en ny bestämmelse i anslutning till stadgandena om straff för rymning och olovligt undanhållande m. m. i 48—54 §§ strafflagen för krigsmakten. Huvudbestämmelserna härom gälla, jämte avvikande från trupp eller fartyg, även underlåtenhet att inställa sig efter inkallelse eller

tjänstledighet. Jämlikt 61 § äro dessa bestämmelser tillämpliga bl. a. på värnpliktig, även om han icke skulle vara att hänföra till krigsman.

För tillämpning av straffbestämmelserna om rymning och olovligt undanhållande förutsättes, att den värnpliktige äger kännedom om sin skyldighet att inställa sig. När värnpliktiga inkallas till tjänstgöring genom allmän kungörelse, torde de i och med kungörandet få anses ha erhållit sådan kännedom. Utebliva de från tjänstgöringen, äro de följaktligen förfallna till straff enligt nämnda bestämmelser. Sker inkallelse, såsom nu är vanligt, genom personlig order till varje värnpliktig, fordras för straffbarhet, att den värnpliktige erhållit del av ordern. Härvid är tillfyllest, att den värnpliktige mottagit en försändelse eller avi om en sådan, därest han inser att försändelsen innehåller en inkallelseorder (N. J. A. 1942 s. 470).

Därest ej straff kan ådömas för rymning eller olovligt undanhållande, finnes beträffande värnpliktig möjlighet att enligt 38 § värnpliktslagen döma honom till dagsböter, om han utan laga förfall underlåter att avhämta rekommenderad postförsändelse, om vilken han mottagit avi, varav framgår att försändelsen avsänts av militär myndighet, eller om han vägrar att utkvittera eller mottaga försändelse från militär myndighet. Vidare finnes den nämnda bestämmelsen i 37 § värnpliktslagen om straff för underlåten adressanmälan. Beträffande krigsman gäller, att ansvar kan inträda enligt 130 § strafflagen för krigsmakten för vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i fullgörande av de tjänsteplikter, som åligga honom efter reglementen eller andra allmänna författningar, instruktioner eller särskilda föreskrifter eller som påkallas av förhållandenas beskaffenhet, under förutsättning att särskilt ansvar för förseelsen ej är utsatt i strafflagen för krigsmakten eller annan lag. Denna bestämmelse gäller även krigsmaktens reservpersonal. Straffet utgöres av disciplinstraff eller, om brottet är av svårare beskaffenhet än att det kan anses vara sonat med sådant straff, av fängelse i högst sex månader eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid. Officer eller underofficer kan dömas till avsättning, därest omständigheterna äro synnerligen försvårande. Straff kan enligt nu nämnda lagrum inträda t. ex. då krigsman i strid mot meddelad föreskrift underlåter att under permission anmäla förändring av vistelseort, medan beträffande enahanda förseelse av värnpliktig, som icke är krigsman, icke finnes annan straffbestämmelse än 37 § värnpliktslagen.

Enligt det vid promemorian fogade lagförslaget skulle till 54 § strafflagen för krigsmakten fogas ett nytt stycke, vari stadgades straff för den som vore skyldig att på kallelse inställa sig till tjänstgöring och i annat fall än förut i 48—54 §§ sagts utebleve från tjänstgöring, därest uteblivandet föranletts av att han, på grund av vårdslöshet eller försummelse vartill han gjort sig skyldig, icke erhållit del av kallelse som i vederbörlig ordning utfärdats. Straffet härför föreslogs skola utgöra disciplinstraff. Jämlikt 61 § skulle det nya stadgandet bliva tillämpligt jämväl på värnpliktiga m. fl.

Mot den föreslagna bestämmelsen ha i yttrandena riktats vissa erinringar. Sålunda har uttalats, att bestämmelsen vore onödig såvitt angår krigsmän,

vilka redan nu kunde bestraffas för förseelsen enligt 130 §, samt att brottet ej klart avgränsats från rymning och olovligt undanhållande och vore alltför allmänt beskrivet. Vidare har invänts, att disciplinstraff icke alltid utgjorde en tillräcklig reaktion och att straffsatsen därför borde innefatta även fängelse. I yttrandena ha tillika gjorts uttalanden av större principiell räckvidd, i det att önskemål framkommit om att hempermitterade värnpliktiga borde lyda under strafflagen för krigsmakten även i andra hänseenden än det som behandlats i förslaget. Därvid har särskilt framhållits, att lagen borde vara tillämplig beträffande olovligt brukande och vanvård av medförd utrustning samt i fråga om obehörigt yppande av försvarshemligheter. Det har också gjorts gällande, att lagens bestämmelser om lydnadsplikt borde vara tillämpliga i fråga om hempermitterade. Av sådana skäl har militieombudsmannen ifrågasatt, om ej 130 § borde göras tillämplig på värnpliktiga som erhållit ledighet.

Det torde vara uppenbart, att strafflagen för krigsmakten i allmänhet icke bör vara tillämplig på värnpliktiga som ej äro i tjänstgöring. Under tjänstgöringstid inräknas emellertid även sådan tid, då den värnpliktige åtnjuter tillfällig permission eller tjänstledighet. Värnpliktiga som hempermitterats tills vidare eller på viss bestämd, längre tid böra däremot icke behandlas som krigsmän. Enligt nuvarande beredskapssystem äro permitteringstiderna ofta så långa att den värnpliktige förlorar den närmare kontakt med krigsmakten som torde böra utgöra en förutsättning för att han skall vara underkastad strafflagen för krigsmakten. Särskilt gäller detta i fråga om straffbestämmelserna för brott mot krigslydnaden. Det synes icke böra ifrågakomma, att den värnpliktige vid sådan hempermittering utan inskränkning underkastas de skyldigheter som åtfölja lydnadsförhållandet gentemot förmän och överordnade inom krigsmakten. De skäl som sålunda tala mot att den värnpliktige skall vara underkastad strafflagen för krigsmakten i allmänhet göra sig gällande även mot en utsträckning av 130 § till att gälla värnpliktiga, eftersom en sådan utsträckning skulle medföra en allmän lydnadsplikt för dem.

De förpliktelser med avseende å tjänstgöringen vid krigsmakten som skola åvila ifrågavarande hempermitterade värnpliktiga böra vara begränsade och i lagen särskilt angivna. Nuvarande bestämmelser i detta hänseende synas emellertid böra kompletteras. Såsom i ärendet framhållits kräver det militära beredskapssystemet, att hempermitterade förband kunna ånyo inkallas utan omgång. Fördenskull är det bl. a. nödvändigt, att de hempermitterade värnpliktiga icke eftersätta sin skyldighet att anmäla adressförändring. En bestämmelse häremot torde därför böra införas i strafflagen för krigsmakten. Bestämmelsen torde dock böra begränsas att gälla, då underlåtenheten att göra adressanmälan har till följd att inkallelseorder icke når den person till vilken den är riktad. Å andra sidan synes det vara erforderligt att bestämmelsen jämte underlåten adressanmälan även avser andra liknande försummelser. Sådana försummelser äro väl i viss utsträckning straffbara enligt 38 § värnpliktslagen men genom att de omfattas av en bestämmelse i strafflagen för krigsmakten kan åtal därför ske i den ordning som eljest gäller för mili-

tära förseelser. Att utföra åtalet vid allmän underrätt är mindre lämpligt med hänsyn till att förseelsen, då fråga är om inkallelseorder, regelmässigt kan beivras först sedan den skyldige ånyo inträtt i tjänstgöring.

Med anledning av vad som anförts i vissa ytanden torde vidare i strafflagen för krigsmakten böra upptagas en bestämmelse för sådana fall som då hempermitterad förstör, skadar, tillägnar sig eller olovligen förfogar över eller brukar vapen, beklädnadspersedel eller annan utrustning som anförtrots honom till förvaring. Även dylika brott upptäckas i regel icke förrän vid inställelse till fortsatt tjänstgöring. Tillräckliga skäl synas däremot icke föreligga att i större utsträckning än nu sagts göra strafflagen för krigsmakten tillämplig på hempermitterade värnpliktiga. I fråga om brott mot tystnadsplikten rörande försvarsförhållanden torde sålunda stadgandena i 8 kap. allmänna strafflagen vara tillräckliga.

Den nya straffbestämmelsen rörande underlåten adressanmälan och andra liknande försummelser torde — med hänsyn till att motsvarande förseelser av krigsmän och krigsmaktens reservpersonal omfattas av 130 § strafflagen för krigsmakten — böra införas i samma paragraf såsom ett nytt stycke, vilket i fråga om straffet hänvisar till första stycket. Härav föranledes en formell jämkning i andra stycket. Bestämmelsen torde böra gälla alla värnpliktiga som äro inkallade till tjänstgöring jämlikt 28 § värnpliktslagen och åtnjuta sådan ledighet att de därunder icke äro att anse som krigsmän. Tillräckliga skäl torde icke föreligga att utsträcka bestämmelsen till att gälla dem som tillhöra hemvärdet eller eljest tagit anställning vid krigsmakten såsom frivilliga eller lots- och fyrapersonalen.

I fall då den nu nämnda bestämmelsen tillämpas skola böter enligt förut nämnda lagrum i värnpliktslagen icke samtidigt påföras eller ådömas den felande.

Bestämmelsen rörande brott beträffande anförtrodd egendom synes lämpligen böra upptagas såsom en ny 101 §. Stadgandet torde böra innehålla, att 98 och 100 §§ erhålla utsträckt giltighet såvitt angår brott beträffande dylik egendom. Den förra paragrafen innehåller en allmän straffbestämmelse rörande skadegörelse, stöld och andra förmögenhetsbrott som begås beträffande egendom som tillhör krigsmakten eller är avsedd för dess behov. Där ej särskilt straff för sådant brott är utsatt i strafflagen för krigsmakten, skall brottet straffas efter allmän lag, dock att disciplinstraff kan ådömas i stället för böter. I 100 § meddelas en särskild mildare straffbestämmelse beträffande den som förstör, skadar, tillägnar sig eller ock olovligen förfogar över eller brukar åt honom till begagnande lämnad utrednings- eller beklädnadspersedel. Denna paragraf är tillämplig, om brottet är ringa, och straffet utgöres då av disciplinstraff eller böter.

Den föreslagna bestämmelsen i 101 § synes böra gälla alla värnpliktiga som ha egendom av ifrågavarande slag om händer. Dessutom torde bestämmelsen böra gälla jämväl för krigsmaktens reservpersonal samt för hemvärdspersonal och förut nämnda frivilliga. Av bestämmelsen föranledes ett tillägg till 7 §, varest uppräknas de lagrum i strafflagen för krigsmakten, vilka gälla beträffande personer som eljest ej lyda under denna lag.

Mål om ansvar enligt det föreslagna nya stycket i 130 § och den nya 101 §, jämförd med 100 §, kan under eljest gällande förutsättningar behandlas såsom disciplinmål.

Fråga om ändring i 6, 191 och 202 §§ strafflagen för krigsmakten.

I promemorian rörande ändringar i 6, 191 och 202 §§ strafflagen för krigsmakten föreslogs beträffande 6 §, att däri upptagna bestämmelser om den civila personal som skall lyda under strafflagen för krigsmakten skulle ändras såtillvida, att dels tygstaten medtoges bland de kårer vilkas civila personal lyder under lagen dels ock civila vapenhantverkare uteslötes.

I promemorian erinrades att i överensstämmelse med beslut vid 1942 års riksdag (proposition nr 210 s. 254 och riksdagens skrivelse nr 374 s. 21) har fr. o. m. den 1 oktober 1942 inrättats en särskild, armén tillhörande civilmilitär personalkår, benämnd tygstaten. Till tygstaten, som står under fälttygmästarens chefskap och för vilken provisorisk instruktion fastställts genom kungl. brev den 5 september 1942, skall sammanföras den inom tygförvaltningstjänsten vid armén verksamma civilmilitära personalen, utom ingenjörspersonalen samt ingenjör- och signalförrådsförvaltare, ävensom motsvarande personal å övergångsstat och i reserven.

Beträffande 191 § i lagen, vilken paragraf anger de befälhavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål, föreslogs i promemorian, att under 6:o) i paragrafen skulle i stället för inskrivningsbefälhavare upptagas försvarsområdesbefälhavare.

Denna ändring motiverades i promemorian sålunda:

Den omorganisation av inskrivningsväsendet och värnpliktsredovisningen som genomfördes år 1941 innebar bland annat att de tidigare inskrivningsbefälhavarna ersattes av inskrivningschefer, en i varje inskrivningsområde. Inskrivningscheferna, vartill regementsofficerare förordnas, äro chefer för inskrivningsexpeditionerna. Sådan expedition är — i olikhet mot vad som gällde beträffande inskrivningsbefälhavarnas motsvarande expeditioner — ansluten till visst truppförband, nämligen till infanteriregementet inom inskrivningsområdet samt inom Södermanlands och Skaraborgs inskrivningsområden till respektive pansarregemente.

I 191 § strafflagen för krigsmakten stadgas att bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer bland andra inskrivningsbefälhavare.

Genom generalorder den 31 december 1942 har förordnats, att den ständiga befälsrätt som förut tillkommit inskrivningsbefälhavare tillsvidare skall utövas av chefen (sekundchefen) för det regemente, till vilket inskrivningsexpeditionen är knuten. På grund härav tillkommer honom även bestraffningsrätten över personalen vid inskrivningsexpeditionen.

Till följd av organisationsförändringen böra inskrivningsbefälhavarna uteslutas ur uppräknningen i 191 §. Vad angår de nya inskrivningsexpeditioner synes det, i överensstämmelse med vad som förordnats genom nämnda generalorder, lämpligast att bestraffningsrätten i disciplinmål över personalen tillkommer vederbörande regementschef. Inskrivningschef torde i enlighet härmed icke böra upptagas i sagda lagrum.

Genom kungörelsen den 14 juni 1940 om disciplinär bestraffningsrätt för vissa befälhavare har, med stöd av 191 § tredje stycket strafflagen för krigs-

makten, förordnats att bestraffningsrätt i disciplinmål, i den utsträckning som i första stycket av nämnda paragraf sägs, skall tillkomma bland andra försvarsområdesbefälhavare.

De beslut rörande försvarsväsendet som fattades av 1942 års riksdag inneburo att den tidigare allenast i krigsorganisationen ingående försvarsområdesorganisationen skall bli permanent och fungera under såväl fredsom krigsförhållanden (se proposition nr 210 s. 188 och riksdagens skrivelse nr 374 s. 15).

På grund härav synes i 191 § bland de befälhavare som ha bestraffningsrätt i disciplinmål jämväl böra upptagas försvarsområdesbefälhavare, som därvid torde införas under 6:o) i stället för inskrivningsbefälhavare.

Såsom förut nämnts upptog promemorian även förslag om ändring i 202 § strafflagen för krigsmakten. I första stycket av denna paragraf stadgas, att förhör i disciplinmål skall hållas av den befälhavare som bestraffningsrätten tillkommer men att, om bestraffningsrätten innehaves av befälhavare som omtalas i 191 § 1:o)—6:o) eller av högre befälhavare eller av kommandant eller därmed likställd befälhavare och han ej finner skäl att själv hålla förhöret, detta hålles av den vilken därtill i allmänhet eller för särskilt fall av honom förordnats.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 september 1941 har *överbefälhavaren* hemställt om sådan ändring i 202 §, att överbefälhavaren bemyndigas att i de fall han så finner erforderligt förordna, att befogenhet att förordna annan att hålla förhör i disciplinmål jämväl måtte tillkomma annan befälhavare som har bestraffningsrätt i disciplinmål än de i lagrummet angivna. Till stöd härför har — efter erinran att försvarsområdesbefälhavare icke syntes ha rätt att förordna annan att hålla dylikt förhör — anförts att detta förhållande måste anses synnerligen otillfredsställande med hänsyn till försvarsområdenas storlek, antalet där förlagd personal och mängden av försvarsområdesbefälhavarna i övrigt åliggande göromål samt att sådana olägenheter kunde gälla även andra befälhavare.

I promemorian påpekades med anledning härav, att om, såsom förut föreslagits, försvarsområdesbefälhavare upptoges under 6:o) i 191 §, därav utau vidare följde att dessa befälhavare finge rätt att i enlighet med 202 § förordna annan att hålla förhör i disciplinmål men att det likväl syntes påkallat att i 202 § vidtaga en ändring som för andra befälhavare innebure en utvidgning av rätten att förordna annan att hålla förhör i disciplinmål. Härom anfördes vidare:

En liknande ändring genomfördes år 1940 beträffande stadgandena i 191 § om bestraffningsrätten i disciplinmål. Härvid infördes i paragrafen en ny bestämmelse enligt vilken, då för annat ändamål än övning rikets krigsmakt eller avdelning av krigsmakten ställes på krigsfot eller särskilda truppförband uppsättas eller då krigsmaktens organisation eljest inrättas för krig, Konungen äger förordna att, i den mån förhållandena därtill föranleda, jämväl annan befälhavare skall äga bestraffningsrätt än som i paragrafen anges. Den ifrågasatta nya bestämmelsen i 202 § synes böra erhålla ett innehåll som ansluter sig till nämnda stadgande i 191 §. Dock synes det ej vara lämpligt eller erforderligt att begränsa bestämmelsens giltighet till att avse endast krigsförhållanden; även under fredstid kan behov föreligga av

en sådan bestämmelse och i fråga om hållande av förhör synes ej vara anledning att utsätta lika stränga förutsättningar som beträffande utövande av bestraffningsrätten.

I enlighet härmed förslogs i promemorian, att i ett nytt andra stycke i 202 § skulle införas bestämmelser, enligt vilka Konungen ägde förordna att, i den mån förhållandena därtill föranledde, befälhavare som hade bestraffningsrätt i disciplinmål finge förordna annan att hålla förhör i sådant mål jämväl i andra fall än som avsåges i första stycket.

I yttrandena över ifrågavarande promemoria ha de föreslagna ändringarna lämnats utan erinran. *Krigshovrätten* har dock vad angår den ifrågasatta ändringen av 202 § framhållit, att därigenom viss risk uppstode för att i vissa fall mindre väl kvalificerade personer kunde bli satta att hålla förhör i disciplinmål. Då emellertid den rätt att förordna annan att hålla förhör, som enligt förslaget skulle inrymmas åt samtliga befälhavare med disciplinär bestraffningsrätt, gjordes beroende av Kungl. Maj:ts särskilda förordnande, ansågo sig krigshovrätten ej böra rikta någon gensaga mot den föreslagna ändringen.

Departement-
chefen.

De i sistnämnda promemoria föreslagna ändringarna, mot vilka i yttrandena ej riktats någon gensaga, torde böra genomföras. I enlighet härmed hör i 6 § strafflagen för krigsmakten den nyinrättade tygstaten upptagas bland de kårer vilkas civila personal lyder under nämnda lag, i samband varmed civila vapenhantverkare synas böra uteslutas. Vidare bör i 191 § bland de befälhavare som ha bestraffningsrätt i disciplinmål försvarsområdesbefälhavare medtagas i stället för inskrivningsbefälhavare. Slutligen torde i 202 § genom en bestämmelse av förslaget innehåll böra möjliggöras en utvidgning av rätten för befälhavare att förordna annan att hålla förhör i disciplinmål.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1943.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett viss jämkning av redaktionell natur är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 26 maj 1943.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 24 maj 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 maj 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Nils Regner.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 26 maj 1943 avgivna utlåtande över det den 14 maj 1943 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*; därvid föredraganden hemställer att förslaget som av lagrådet lämnats utan erinran måtte, efter viss redaktionell jämkning, jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.